

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สถานการณ์ที่น่าเป็นห่วงมากที่สุดในปัจจุบัน คือ ผลกระทบที่สืบเนื่องมาจากกระแสวัฒนธรรม ทำให้วัฒนธรรมจากทั่วโลกไหลบ่าเข้าสู่สังคมไทยโดยไม่มีการคัดกรองใดๆ ผลที่เกิดขึ้น คือ “วิกฤตทางวัฒนธรรมอย่างที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน เด็ก และเยาวชนไทยจะรับเอาหรือทำตามกระแสสังคมจนเป็นปัญหาระดับชาติที่ทุกองค์กรในสังคมยอมรับว่า ปัญหาเพิ่มมากกว่ากลไกการแก้ไข”

เป็นสถานการณ์ที่ต้องเตือนภัย และปัญหาที่เปลี่ยนแปลงเป็นปัญหาใหญ่ คือ เรื่องยาเสพติดมาสู่การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรแล้วมาถึงการใช้ความรุนแรง ทำให้เกิดเยาวชนอาชญากรในสังคมโดยไม่มีแนวโน้มว่าจะลดลง

นพ.เกษม ตันติผลาชีวะ¹ กล่าวว่า ปัญหายาเสพติดมิใช่ปัญหาของบ้านเราเท่านั้น แต่เป็นปัญหาของทุกประเทศในโลก ต่างกันเพียงระดับความรุนแรงและประเภทของยาเสพติดเท่านั้น การแก้ไขปัญหายาเสพติดจำเป็นต้องเข้าใจสาเหตุและกลไกการเกิดปัญหา เพื่อที่จะได้หาทางแก้ไขได้ครบวงจร มิใช่ไปเน้นที่จุดใดจุดหนึ่งเท่านั้น ปัญหายาเสพติดเป็นเรื่องที่สลับซับซ้อน มีความเกี่ยวข้องกับทั้งด้านชีววิทยา, สุขภาพจิต, อาชญากรรม, การเมือง, เศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งปัจจัยที่ส่งเสริมให้มีการใช้ยาเสพติดที่สำคัญ ได้แก่

1. ความต้องการฤทธิ์อันพึงประสงค์ของยาเสพติด
2. บุคลิกภาพของผู้ติดยาเสพติด
3. พฤติกรรมการเลียนแบบ
4. ความยากง่ายของการหายาเสพติด

จากการสำรวจข้อมูลเฝ้าระวังและเตือนภัยทางสังคมปี 2549² พบพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนในจังหวัดอุบลราชธานี ที่น่าสนใจสรุปได้ 5 ด้าน คือ พฤติกรรมการเรียน ความเครียด การใช้ความรุนแรง การดื่มสุรา หรือเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ การมีเพศสัมพันธ์และมั่วสุมอบายมุข ผู้ให้ข้อมูลเป็นนักเรียนชั้น ม.1- ม.6 จากทุกพื้นที่จำนวน 9,000 คน พฤติกรรมเสี่ยงดังกล่าวได้กลายเป็นสิ่งที่คนทั่วไปยอมรับและยินยอมให้กระทำได้เป็นธรรมดาแล้ว ในการแก้ไขและฟื้นฟูนั้น

¹ นพ.เกษม ตันติผลาชีวะ, อ้างใน www.healthnet.in.th.

² www.socialwarning.net.

รัฐบาลทุกสมัยต่างมีนโยบายเอาจริงหับเรื่องเหล่านี้มาโดยตลอด แต่กระแสโลกาภิวัตน์รุนแรงกว่าไม่สามารถที่จะป้องกันได้ทั้งในระดับรัฐบาลและระดับท้องถิ่น

ในการแก้ไขและฟื้นฟูนั้น รัฐบาลทุกสมัยต่างมีนโยบายเอาจริงกับเรื่องเหล่านี้มาโดยตลอด แต่กระแสโลกาภิวัตน์รุนแรงกว่าไม่สามารถที่จะป้องกันได้ทั้งในระดับรัฐบาลและระดับท้องถิ่น

จังหวัดอุบลราชธานี มีพื้นที่มากกว่า 15,735 ตารางกิโลเมตร แบ่งเขตการปกครองเป็น 20 อำเภอ 5 กิ่งอำเภอ มีประชากรกว่า 1.7 ล้านคน มีชายแดนติดต่อกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ยาวต่อเนื่องถึง 200 กิโลเมตรและเป็นประตูอินโดจีน จึงเป็นทางผ่านของยาเสพติดประเภทยาบ้าและกัญชา แม้เจ้าหน้าที่ตำรวจจะตรวจตราอย่างเข้มงวดก็ยังไม่สามารถปราบปรามได้ จึงทำให้เยาวชนตกเป็นทาสของยาเสพติดถึงขั้นอันตราย ยิ่งร้ายไปกว่านั้นมีเยาวชนส่วนหนึ่งต้องเป็นผู้จำหน่ายทำให้ยาบ้าแพร่ระบาดเข้าไปถึงสถาบันการศึกษา จากรายงานของสาธารณสุขจังหวัดเมื่อปี พ.ศ.2548 – 2549 มีผู้ติดยาเสพติด 847 ราย เฉพาะที่เข้ารับการบำบัดโดยสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด และยังมีอีกมากที่ยังไม่ผ่านการบำบัด จากสถานการณ์การแพร่ระบาดอย่างรุนแรงต่อเนื่องมาเป็นเวลากว่า 10 ปีนี้เอง อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานี (นายศิวัช แสงมณี) ได้สนองนโยบายของรัฐบาลตามคำสั่งนายกรัฐมนตรี ที่ 141/2541 เรื่องการเอาชนะยาเสพติด โดยให้ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการแก้ไขปัญหาอย่างเร่งด่วน และได้ตกลงจัดตั้งศูนย์บำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดขึ้นให้ชื่อว่า “ศูนย์แสงธรรมนำทางชีวิต โครงการสร้างชีวิตใหม่ถวายในหลวง” ตั้งขึ้นที่วัดบ้านยางลุ่ม ใช้ระยะเวลาการบำบัดฟื้นฟู 45 วัน แบ่งเป็น 3 ช่วง ช่วงละ 15 วัน ปรากฏผลเป็นที่ยอมรับทั่วไป มีคนเข้ามาบำบัดฟื้นฟูจากทั่วประเทศแต่มีข้อจำกัดด้านงบประมาณและสถานที่ที่ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของสังคมได้เท่าที่ควร ช่วงต่อมาในปี 2542 ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดอุบลราชธานี (นางอภิรดี โพธิ์พร้อม) ได้พิจารณาเห็นว่า ปัญหาของสังคมเพิ่มขึ้นอย่างน่าเป็นห่วง ควรมีวิธีแก้ไขที่ดีกว่านี้ เพราะเดิมทีเมื่อศาลตัดสินแล้วเยาวชนเหล่านั้นจะถูกคุมประพฤติหรือส่งเข้ารับการฝึกอบรมในสถานพินิจและคุ้มครองเด็ก ระยะเวลาดังกล่าวยังไม่เพียงพอในการแก้ปัญหา จึงได้กำหนดบทบาทในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่ควบคุมความประพฤติ โดยดำเนินการผ่านโครงการ “รัฐ – ราษฎร์ร่วมใจพัฒนาเยาวชนเฉลิมพระเกียรติ” ซึ่งมีแผนปฏิบัติงานดังนี้ 1. แผนการให้คำปรึกษาปัญหาเยาวชนและครอบครัว (แผนเดิม) และ 2. แผนสร้างทางเลือกใหม่ในการบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน (โครงการวิจัย) มีกิจกรรมสำคัญคือ 1) กิจกรรมการอบรมค่ายผู้นำเยาวชนกลับคืนสู่ชุมชน มุ่งเน้นการปรับปรุงแก้ไขให้เยาวชนกลับตัวเป็นคนดีของสังคม 2) กิจกรรมประสานชุมชน เพื่อเตือนให้ชุมชนตระหนักถึงหน้าที่และภัยของสังคม ป้องกันและ

แก้ไขไม่ให้เด็กและเยาวชนทำผิดซ้ำ และ 3) แผนติดตามผล เชื่อมชุมชนติดตามความก้าวหน้าของการปรับตัวของเด็กและเยาวชน โครงการนี้ดำเนินการมาตั้งแต่ปี 2542 จนกระทั่งปัจจุบันดำเนินการตามแผนที่ 2 เดือนละ 1 รุ่น ขณะนี้ถึงรุ่นที่ 63 (กุมภาพันธ์ 2550)

ผู้วิจัยในฐานะเป็นผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินการและเป็นวิทยากรฝึกอบรมได้ตระหนักถึงปัญหาของสังคมที่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชน เหมือนกระแสน้ำที่ไหลท่วมไปหมด แม้หน่วยงานต่างๆ มีโครงการรองรับก็ยังไม่สามารถยับยั้งปัญหานี้ได้ กิจกรรมหลายรูปแบบที่ทำกันอยู่ทั่วโลกยังไม่ถือเป็นวิธีที่ดีที่สุดและเหมาะสมกับการแก้ไขปัญหาย่างยั่งยืน จึงได้ร่วมระดมสมองทั้งฝ่ายพระสงฆ์และฆราวาสคิดหาแนวทางและกระบวนการแก้ไขปัญหาของสังคมและได้ดำเนินการปฏิบัติจริง (Implimentation) มาตั้งแต่ปี 2525 บนแนวคิดที่ว่า “จะพัฒนาคนต้องพัฒนาที่จิตใจ จะพัฒนาใครเขาต้องพัฒนาที่ตัวเราก่อน” ดังพุทธสุภาษิตที่ว่า “อตุตถาเมว ปฐมํ ปฏิรูปเป นิเวสเย” ตั้งตัวให้ได้ก่อนแล้วค่อยสอนคนอื่น ได้เปิดการทดลองฝึกอบรมประชาชนตามกระบวนการปรากฏว่า มีผู้กลับตัวกลับใจเลิกสิ่งเสพติดและอบายมุขได้ (นายลับ ประจัน อายุ 63 ปี ขณะนั้น) จนกระทั่งทุกวันนี้ อายุ 80 กว่าปีแล้วยังปฏิบัติตัวได้อย่างมั่นคง จากนั้นได้ใช้กระบวนการตามแนวพุทธศาสนา ฝึกอบรมตามอุดมการณ์แผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง กระบวนการนี้สามารถนำไปใช้ได้กับการพัฒนา “คน” โดยเฉพาะ เมื่อนำมาใช้ในการบำบัดฟื้นฟูสภาพจิตใจผู้ติดยาและติดอบายมุข ปรากฏว่า ผู้รับการฝึกอบรมได้มองเห็นคุณค่าของตนเองและพร้อมที่จะคืนสภาพเป็นพลเมืองดีของสังคม ตลอดเวลาที่ฝึกอบรมมาตั้งแต่ปี 2535 – 2549 ทุกโครงการประมาณ 1,500 ครั้ง ยังไม่มีการศึกษาวิจัยอย่างจริงจัง แม้จะเห็นผลจากการสังเกตและติดตามประเมินผล แต่ไม่มีการบันทึกเป็นหลักฐาน ด้วยเหตุดังกล่าวนี้จึงทำให้คณะผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษากระบวนการฝึกอบรมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเยาวชนตามแนวพุทธที่ได้ปฏิบัติมา ด้วยหวังว่า การศึกษาวิจัยครั้งนี้จักเป็นประโยชน์ต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้สารเสพติดของเด็กและเยาวชนสืบต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการจัดค่ายเยาวชนและหลักธรรมที่ใช้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การใช้สารเสพติดของเยาวชนในโครงการของศาลเยาวชนและครอบครัว จังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อศึกษาผลของการจัดค่ายเยาวชน โดยมุ่งศึกษาผลการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในเรื่อง
 - 2.1 การใช้สารเสพติด
 - 2.2 การใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ (ไม่มั่วสุมอบายมุข)
 - 2.3 การเห็นโทษของการใช้สารเสพติด
 - 2.4 การเห็นโทษของอบายมุข
 - 2.5 เพื่อศึกษาผลกระทบต่อครอบครัวและสังคม

2.6 เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการจัดค่ายเยาวชน โครงการรัฐ – ราษฎร์
ร่วมใจพัฒนาของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดอุบลราชธานี โดยมุ่งศึกษาในเรื่อง

- 2.6.1 ภูมิหลังของเด็กและเยาวชน
- 2.6.2 สภาพทางสังคมของเด็กและเยาวชน
- 2.6.3 สภาพการใช้สารเสพติด
- 2.6.4 แนวทางการตัดสินใจที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

1.3 สมมุติฐานของการวิจัย

การใช้กระบวนการจัดค่ายเยาวชนตามแนวพุทธศาสนา ทำให้ผู้ใช้สารเสพติดเข้าใจตนเอง
วิเคราะห์ตนเอง และเลือกตัดสินใจได้ดีขึ้น

1.4 ขอบเขตของการวิจัยและกรอบแนวคิด

1. ด้านพื้นที่ 20 อำเภอ 5 ถึงอำเภอ (204 ตำบล ประมาณ 2,500 หมู่บ้าน)
2. ด้านเนื้อหาและกระบวนการ

1.1 กระบวนการจัดค่ายประกอบด้วย

- 2.1.1 การจัดลำดับความสำคัญของกิจกรรมละลายพฤติกรรมและการ
สร้างความคุ้นเคยต่อกัน
- 2.1.2 กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
- 2.1.3 กระบวนการศึกษาเรียนรู้ตนเองด้วยตนเองและจากกลุ่ม
- 2.1.4 การสร้างภูมิคุ้มกัน สร้างสำนึก ปณิธาน (ตอบแทนบุญคุณของ
แผ่นดิน ทำความดีถวายในหลวง)

2.2 หัวข้อธรรมที่ใช้ประกอบด้วย

- ความมีหิริโอตตปปะ (ความละอายใจในการทำชั่วและเกรงกลัวต่อบาป)
- ความกตัญญูกตเวที
- การเข้าถึงพระรัตนตรัย, กฎแห่งกรรม
- การศึกษาปัญหาชีวิต ตามหลักอริยสัจ 4
- สังคหวัตถุ 4
- อิทธิบาทธรรม 4
- การปฏิบัติตนในสังคม
- ทิศ 6
- แนวทางการดำเนินชีวิตใหม่ อริยมรรค 8

3.3 ด้านประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

- 3.3.1 เด็กและเยาวชนที่ศาลมีคำสั่งให้เข้าค่าย
- 3.3.2 เด็กและเยาวชนที่ผ่านค่ายนี้ไปแล้ว
- 3.3.3 กลุ่มเพื่อน และเยาวชนในชุมชน
- 3.3.4 ผู้นำชุมชน

1.5 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

ศาลเยาวชนและครอบครัว หมายถึง ศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งในคดีที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว เด็ก และเยาวชน

ค่ายเยาวชน หมายถึง การฝึกอบรมพัฒนาเยาวชนแต่ละรุ่นที่ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดอุบลราชธานีร่วมกับหน่วยงานราชการ ชุมชน จัดขึ้นค่ายละ 15 วัน โดยยึดศูนย์ฝึกอบรมของตำรวจ ทหาร เป็นที่ตั้ง

กระบวนการจัดค่ายเยาวชน หมายถึง การบริหารจัดการเพื่อให้การฝึกอบรมดำเนินไปตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมค่ายเยาวชนดังกล่าว ตั้งแต่เวลา 05.00 น. ถึง 21.00 น. ทุกวัน

การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม หมายถึง การตัดสินใจด้วยความเชื่อมั่นที่จะยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นทั้งแบบถาวรและชั่วคราว

เด็กและเยาวชน หมายถึง บุคคลทั้งชายและหญิงอายุไม่เกิน 18 ปี ที่กระทำความผิดและเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมของศาลเยาวชนและครอบครัว ศาลมีคำสั่งให้เข้ารับการฝึกอบรมตามโครงการรัฐ – ราษฎร์ร่วมใจพัฒนา

หลักพุทธธรรม หมายถึง หัวข้อธรรมะในพระพุทธศาสนาที่นำมาเป็นหลักปฏิบัติในการฝึกอบรม เพื่อให้ผู้เข้าร่วมอบรมเรียนรู้ตนเอง เข้าใจตนเอง วิเคราะห์ตนเอง จนเกิดสัมมาทิฐิและปรับวิถีชีวิตตนเองได้อย่างถูกต้อง

การบำบัด หมายถึง การจัดหรือการทำให้ดีขึ้น ทำให้หาย ทำให้เสื่อมคลาย ทำให้ทุเลาลง
ชุมชนบำบัด หมายถึง การให้ชุมชนเป็นส่วนสำคัญในการช่วยเหลือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของสมาชิกในชุมชนด้วยตนเอง

จิตบำบัด หมายถึง การรักษาความผิดปกติทางด้านจิตใจหรืออารมณ์ ด้วยวิธีการพูดจากับผู้ป่วยหรือบางวิธีอาจเป็นการสื่อความหมายด้วยอาการหรือท่าทาง

พฤติกรรม หมายถึง กิริยาอาการที่แสดงออกของสิ่งมีชีวิตเพื่อตอบสนองสิ่งเร้าทั้งภายนอกและภายใน

ยาเสพติด หมายถึง สารหรือยาที่เป็นผลิตภัณฑ์ธรรมชาติหรือการสังเคราะห์ที่เสพเข้าสู่ร่างกายซ้ำๆ กันไม่ว่าโดยวิธีการใด ๆ เป็นระยะเวลานานติดต่อกัน ทำให้เกิดการผิดปกติทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจและมีความต้องการเพิ่มปริมาณการเสพ จนทำให้สุขภาพเสื่อมจนเกิดการผิดปกติทางด้านจิตใจและร่างกายเมื่อไม่ได้เสพ

1.6 วิธีการดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยทางสังคมศาสตร์ประยุกต์ (Applied Research) สาขาวิชาสังคมศาสตร์ (พุทธปรัชญาและภูมิปัญญาชาวบ้าน)
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
 - เด็กและเยาวชนที่เข้าค่ายฝึกอบรมในโครงการของศาลและผ่านการฝึกอบรมจำนวน 220 คน
 - การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการด้วยตนเอง ผู้ช่วยงานอำเภอละ 1 คน (ผู้ช่วยงานที่ผ่านการประชุมชี้แจงการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว)

1.7 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ การใช้แบบสอบถามแยกเป็นตารางโดยใช้สถิติพรรณนาเป็น Percentage
2. วิเคราะห์เนื้อหาของกระบวนการฝึกอบรมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรม หรือ พรรณนาวิเคราะห์